

ULOGA I ZNAČAJ OBITELJSKIH POLJOPRIVREDNIH GOSPODARSTAVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Tušek, Karolina

Undergraduate thesis / Završni rad

2014

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of agriculture / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Poljoprivredni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:151:150540>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-22**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek - Repository of the Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU

Karolina Tušek

Preddiplomski studij smjera Agroekonomika

**ULOGA I ZNAČAJ OBITELJSKIH POLJOPRIVREDNIH
GOSPODARSTAVA U REPUBLICI HRVATSKOJ**

Završni rad

Osijek, 2014.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU

Karolina Tušek

Preddiplomski studij smjera Agroekonomika

**ULOGA I ZNAČAJ OBITELJSKIH POLJOPRIVREDNIH
GOSPODARSTAVA U REPUBLICI HRVATSKOJ**

Završni rad

Povjerenstvo za ocjenu i obranu završnog rada:

1. prof.dr.sc. Krunoslav Zmaić, predsjednik
2. doc.dr.sc. Tihana Sudarić, mentor
3. doc.dr.sc. Davorin Turkalj, član

Osijek, 2014.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Razvoj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava kroz povijest.....	2
3. Definicija obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava	4
3.1. Elementi obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i njihova reprodukcija	4
3.1.1. Nositelj obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva.....	5
3.1.2. Djelatnosti.....	5
4. Upisnik	6
4.1. Podaci iz Upisnika	6
4.2. Obaveza upisa u Upisnik	6
4.3. Provođenje upisa u Upisnik	7
4.4. Iskaznica obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva.....	7
5. Značaj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava	8
5.1. Međunarodna godina OPG-a	8
6. Pokazatelji strukture obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava	12
6.1. Broj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava.....	12
6.2. Posjedovna struktura.....	13
6.2.1. Rascjepkanost posjeda.....	14
6.2.2. Državno i privatno vlasništvo nad poljoprivrednim zemljištem	15
6.3. Dobna i spolna struktura	16
6.4. Obrazovna struktura.....	17
7. Primjena case study metode na OPG-u Njari.....	19
7.1. Tržište	21
7.2. Marketing.....	21
7.3. Financije i troškovi	21
7.4. Organizacija mužnje	22

7.5.	Otkupna cijena mlijeka	23
7.6.	SWOT analiza u proizvodnji mlijeka OPG-a Njari	23
7.7.	Planovi na OPG-u	26
8.	Zaključak.....	27
9.	Popis literature	28
10.	Sažetak.....	29
11.	Summary.....	30
12.	Prilozi	31
13.	Popis tablica.....	35
14.	Popis slika.....	35
15.	Popis grafikona	35
16.	Temeljna dokumentacijska kartica	36

1. Uvod

Premda se u prvi mah može doimati jednostavnim, obiteljsko je gospodarstvo zapravo vrlo složena socioekonomska jedinica. Osnovu te jedinice čini obitelj ili domaćinstvo kao elementarna socijalna zajednica u kojoj se vrši biološka reprodukcija ljudi i realiziraju ekonomske aktivnosti nužne za opstojnost te zajednice.

Kao i u svakoj ljudskoj zajednici ili društvu, i u njoj vladaju određeni odnosi između članova: između mladih i starijih, žena i muškaraca, između glave obitelji i ostalih članova i tako dalje. Svi ti odnosi prožeti su nastojanjem da se osigura egzistencija svih članova i cijele zajednice kao i njena biološka reprodukcija. Kada se uspostavilo zemljišno vlasništvo, tada su se i odnosi unutar zajednice protegnuli i na splet odnosa prema tom zemljišnom posjedu, odnosno, prema proizvodnji na njemu. Kroz te odnose uspostavilo se i obiteljsko gospodarstvo (Defilippis, 1993).

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva predstavljaju okosnicu agrarnog razvoja odnosno temeljni oblik organizacije poljoprivredne proizvodnje u Hrvatskoj. Danas diljem svijeta ima oko 500 milijuna OPG-ova koji prehranjuju svjetsko stanovništvo i oni čine gotovo 80 % svih poljoprivrednih gospodarstava. Pored toga, OPG-ovi daju veliki doprinos čovječanstvu jer osiguravaju održivo korištenje/gospodarenje prirodnih resursa, čuvaju bioraznolikost, u krizama pokazuju otpornost i prilagodljivost, a doprinose očuvanju bogatih lokalnih tradicija, identiteta i kulturnog nasljeđa.

Prema Popisu poljoprivrede iz 2003. godine u Republici Hrvatskoj je bilo 448.532 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava prosječne veličine oko 2,6 ha. Budući da ona čine prevladavajući dio agrarne strukture Republike Hrvatske i kao takva su temelj budućeg razvitka poljoprivrede, cilj je istražiti njena obilježja i karakteristike te kakvo je njihovo stanje danas, kako se kretao njihov broj kroz godine, kolika je posjedovna, obrazovna i dobna struktura.

2. Razvoj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava kroz povijest

Povijesno gledajući, obiteljsko gospodarstvo i nije tako staro, no u tom relativno kratkom razdoblju, oko 140 godina, proživljavalo je velike promjene. Jedna od njih ogleda se i u njihovom brojčanom razvoju (Defilippis, 1993). Dva se velika razdoblja mogu jasno razlikovati.

Tablica 1. Kretanje broja obiteljskih gospodarstava (1900.- 1991.)

Godina	Broj
1900.	407 000
1931.	569 000
1949.	670 000
1955.	667 000
1960.	653 000
1969.	615 000
1981.	569 000
1991.	534 000

Izvor: J. Defilippis: Obiteljska gospodarstva Hrvatske, 1993.

Prvo razdoblje obuhvaća stotinjak godina, od postanka obiteljskih gospodarstava do kraja drugoga svjetskog rata (1949.), kad se naglo povećava broj gospodarstava. Samo u pedeset godina broj gospodarstava se uvećao za 263 000 ili čak za 64,6%, kad raste i ukupno stanovništvo. Poslije drugoga svjetskog rata razvoj industrije pokrenuo je snažan proces deagrarizacije. Poljoprivredno se stanovništvo počelo naglo smanjivati, u tridesetak godina za 1,5 milijuna osoba a s njime i agrarna prenapučenost. Sve su to razlozi koji su utjecali na smanjenje broja obiteljskih gospodarstava sa 670 000 u 1949. godini na 534 000 u 1991. Dakle, u tih se četrdesetak godina broj gospodarstava smanjio za 136 000 ili za 20,3%. Usporedimo li, međutim, tendenciju smanjenja broja gospodarstava s bilo kojim drugim pokazateljem deagrarizacije, primijetit ćemo da se on znatno sporije smanjuje. Znači da se deagrarizacija nije odvijala dovoljno radikalno. Stanovništvo se češće odvaja od poljoprivrednog zanimanja nego od gospodarstva. Zbog toga se i broj gospodarstva sporije smanjivao.

S razvojem tržišnog gospodarstva i poljoprivrede, poljoprivredna gospodarstva postaju sve više tržišno (jedna od suvremenih tendencija u poljoprivredi) a sve manje naturalno orijentirana, s prodajom proizvoda na tržištu preko najčešće suvišnih tržišnih kanala. Ta su gospodarstva i danas najčešće obiteljska jer primarno iskorištavaju zemljište u vlasništvu gospodarstva i radne kapacitete kućanstva a njima proizvodno-poslovno upravlja glava obitelji. Cilj je bio postignut kada se radnu snagu moglo ekonomski iskoristiti na obiteljskom posjedu omogućujući svim radno sposobnim članovima zaposlenje i primjereni dohodak. To je, međutim, bilo teško ostvarivo bez, prvotno, tehnoloških a danas posebice menadžersko-marketinških znanja (Defilippis, 1993).

3. Definicija obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava

Po zakonskoj definiciji OPG je samostalna gospodarska i socijalna jedinica koju čine punoljetni članovi zajedničkoga kućanstva, a temelji se ili na vlasništvu i uporabi proizvodnih resursa u obavljanju poljoprivredne djelatnosti ili samo na uporabi proizvodnih resursa u obavljanju poljoprivredne djelatnosti. Treba imati na umu da je OPG namijenjeno obiteljskom poslovanju u poljoprivredi.¹

3.1. Elementi obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i njihova reprodukcija

Tri su bitna konstitutivna elementa obiteljskoga gospodarstva:

- Domaćinstvo, kao obiteljska ili druga zajednica osoba koje zajedno stanuju i zajednički troše prihode za podmirenje osnovnih životnih potreba
- Posjed- imovina, vlasništvo nad zemljištem i drugim sredstvima za proizvodnju
- Gospodarstvo, kao proizvodna jedinica koja se na jednoj strani sastoji od posjeda (zemljišta i drugih sredstava za proizvodnju) i, na drugoj, radne snage domaćinstva koja je angažirana u proizvodnji

U svom elementarnom obliku, obiteljsko gospodarstvo je sastavljeno od domaćinstva koje svojom radnom snagom obrađuje svoj posjed. U tom odnosu realizira se gospodarstvo, a proizvodnja koja iz toga odnosa proizlazi vraća se u domaćinstvo za podmirenje njegovih prehrambenih potreba. Svi ti odnosi mogli bi se prikazati na sljedeći način (Defilippis,1993):

Slika 1. Odnosi unutar obiteljskog gospodarstva

Izvor: Defilippis: Obiteljska gospodarstva Hrvatske, 1993.

¹ Dostupno na url: <http://www.zakon.hr/z/232/Zakon-o-poljoprivredi>

3.1.1. Nositelj obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva

Nositelj obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva je punoljetna osoba koja radi stalno ili povremeno na gospodarstvu i odgovorna je za njegovo poslovanje. Status nositelja OPG-a neće mu smetati u njegovim pravima da pored prihoda od poljoprivrede primaju još i plaću ili mirovinu. Isto to vrijedi i za članove OPG-a. Nositelja OPG-a biraju članovi kućanstva.

Članovi seljačkog gospodarstva ili obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva jesu punoljetni članovi istog kućanstva koji imaju prebivalište na istoj adresi, a bave se stalno ili povremeno radom na gospodarstvu. Što znači, da onaj član istog kućanstva koji se ne bavi čak ni povremeno radom na gospodarstvu, ne smatra se članom obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva.²

3.1.2. Djelatnosti

Djelatnosti OPG-a mogu biti primarne, a to je bavljenje poljoprivredom i dopunske, a to su one djelatnosti koje su povezane s poljoprivredom, a glavni i jedini zadatak im je da omoguće bolje korištenje proizvodnih kapaciteta te bolje korištenje rada članova OPG-a. S time da dohodak iz dopunske djelatnosti ne bi smio biti veći od dohotka ostvarenog od primarne poljoprivredne djelatnosti.

Značaj dopunskih djelatnosti OPG-a krije se u mogućnosti koje one pružaju što bi moglo imati za posljedicu dodatno ostvarenje zaposlenosti i povećanje dohotka na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima.³

²Dostupno na url: <http://www.orkis.hr/Obiteljsko-poljoprivredno-gospodarstvo>

³Dostupno na url: <http://www.orkis.hr/Obiteljsko-poljoprivredno-gospodarstvo>

4. Upisnik

Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava je registar hrvatskih poljoprivrednika uveden 2002. godine, s ciljem uspostave reda na tržištu poljoprivrednih proizvoda. On propisuje način i uvjete vezane uz upis u Upisnik seljačkih gospodarstava ili obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i Upisnik trgovačkih društava, zadruga i obrtnika u poljoprivredi.

Upis u Upisnik vrši se tijekom cijele godine u Uredima državne uprave u županijama to jest upravnom tijelu Grada Zagreba. Podaci se objedinjavaju u središnjoj bazi podataka o poljoprivrednim gospodarstvima u Ministarstvu poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, a koriste se u provedbi mjera poljoprivredne politike te za potrebe vođenja statistike.

Upis je prvi korak za ostvarivanje državne potpore, a zahtjev za upis ili za prijavu promjena podnosi se Uredu državne uprave na propisanom obrascu uz upravnu pristojbu i potrebnu dokumentaciju.⁴

4.1. Podaci iz Upisnika

Podaci o poljoprivrednim gospodarstvima uneseni u uredima državne uprave u županijama te upravnom tijelu Grada Zagreba objedinjavaju se u središnjoj bazi podataka o poljoprivrednim gospodarstvima u Ministarstvu poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja. A podaci iz baze podataka poljoprivrednih gospodarstava koriste se u provedbi mjera poljoprivredne politike te za potrebe vođenja statistike u Ministarstvu.⁵

4.2. Obaveza upisa u Upisnik

Upis u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava obavezan je za:

1. poljoprivredna gospodarstva koja podnose zahtjev za državnu potporu,
2. poljoprivredna gospodarstva koja prema posebnim propisima moraju biti registrirana u upisnicima, registrima ili evidencijama što ih vodi Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja ili ustanove u poljoprivredi i
3. OPG koja na tržištu prodaju vlastite poljoprivredne proizvode proizvedene na OPG-u. Što znači, da onaj OPG koji se nije upisao u Upisnik poljoprivrednih

⁴Dostupno na url: <http://www.mps.hr/default.aspx?id=5892>

⁵Dostupno na url: <http://www.orkis.hr/Obiteljsko-poljoprivredno-gospodarstvo>

gospodarstava neće moći niti tražiti (naravno ni ostvariti pravo na) državne poticaje, a neće moći ni svoje proizvode proizvedene na OPG-u prodavati, uopće.⁶

4.3. Provođenje upisa u Upisnik

Postupak upisa u Upisnik i izdavanja rješenja o upisu ili rješenja o odbijanju upisa provodi Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju. Nositelj poljoprivrednog gospodarstva podnosi uredu državne uprave u županijama odnosno upravnom tijelu Grada Zagreba ispunjeni i potpisani obrazac Zahtjeva za upis u Upisnik i uz to prilaže potrebnu propisanu dokumentaciju. Izgled zahtjeva i popis dokumentacije koja se zahtjevu prilaže navedeni su u Pravilniku o upisu u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava („Narodne novine“ broj 128/02, 122/03, 189/03, 2/05, 129/05, 152/05, 38/06, 27/08, 29/09). Kod podnošenja zahtjeva za upis u Upisnik plaća se upravna pristojba u iznosu od 70,00 kuna. Sveukupni trošak registracije OPG-a iznosi okvirno 400,00kn.

4.4. Iskaznica obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva

Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju izdaje iskaznicu OPG-a nositelju i članovima OPG-a. Mora se imati na umu da su nositelj OPG-a i članovi OPG-a dužni kod sebe imati tu iskaznicu ili rješenje o upisu prilikom prodaje vlastitih poljoprivrednih proizvoda proizvedenih na OPG-u te ih dati na uvid kad to od njih zatraži zakonom ovlaštena osoba (na primjer poljoprivredni ili stočarski inspektor Ministarstva poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja).⁷

⁶Dostupno na url: <http://www.orkis.hr/Obiteljsko-poljoprivredno-gospodarstvo>

⁷Dostupno na url: <http://www.orkis.hr/Obiteljsko-poljoprivredno-gospodarstvo>

5. Značaj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava

„*Obiteljska poljoprivredna gospodarstva su ključna za globalnu sigurnost hrane i očuvanja prirodnih resursa.*“ (FAO- iz govora generalnog direktora José Graziano da Silve).

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva važna su jer:

- pozitivno utječu na ukupnu prehrambenu sigurnost,
- čuvaju poljoprivrednu bioraznolikost i održivost prirodnih resursa,
- čuvaju ruralni prostor,
- jačaju lokalnu ekonomiju,
- zapošljavaju ljude.⁸

5.1. Međunarodna godina OPG-a

Godina 2014. službeno je proglašena Međunarodnom godinom obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u New Yorku, glavnom sjedištu Ujedinjenih naroda, 22. studenoga 2013. Kampanja je proglašena uz punu podršku UN-ove Organizacije za hranu i poljoprivredu (FAO) i delegacije Svjetskoga ruralnog foruma, a kampanji je potporu dalo više od 360 organizacija civilnog društva i udruženja poljoprivrednika iz 60 država.

Odluka o proglašenju 2014. Međunarodnom godinom obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava nije slučajna – cilj je podići svijest šire javnosti diljem svijeta o važnosti obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava jer ona imaju značajnu ulogu u smanjenju siromaštva i gladi – osobito u ruralnim zajednicama, osiguravanju sigurnosti i nutritivnih vrijednosti hrane, povećanju zarade, gospodarenju prirodnim resursima, zaštiti okoliša, ostvarenju održivog razvoja – naročito u ruralnim područjima.

Golemu važnost imaju upravo mala obiteljska poljoprivredna gospodarstva jer su ona neraskidiva poveznica u svjetskoj opskrbi i sigurnosti hrane. Nadalje, OPG-ovi, mali i srednji, čuvaju tradicionalne prehrambene proizvode, čime doprinose uravnoteženoj prehrani i očuvanju agrobiološke raznolikosti uz održivo iskorištavanje/gospodarenje prirodnim resursima, odnosno bogatstvima. Obiteljska poljoprivredna gospodarstva predstavljaju i određenu 'snagu' za lokalni gospodarski rast i razvoj.

⁸Dostupno na url:

<http://www.mps.hr/UserDocsImages/IYFF/Budu%C4%87nost%20hrvatskih%20obiteljskih%20PG-a.pdf>

José Graziano da Silva, predsjednik FAO-a, u svom prigodnom govoru zahvalio je na snažnoj potpori Europske unije povodom priprema proglašenja 2014. Međunarodnom godinom obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Tom prigodom on je pozvao Europu da predvodi Međunarodnu godinu OPG-ova jer „Europa ima bogatu tradiciju u poljoprivrednoj proizvodnji i vrijedna iskustva koja treba podijeliti (sa svijetom). A Međunarodna godina OPG-ova pruža mogućnost za takvu razmjenu.“ Također je izjavio i sljedeće: *"Obiteljski poljoprivredni proizvođači su, kroz generacije, očuvali i usavršili mnoge prakse i tehnologije koje podržavaju poljoprivrednu održivost"*, uz napomenu da se poljoprivrednici ne smiju gledati kao problem, već kao dio rješenja za nestanak gladi u zemljama u razvoju te očuvanju okoliša u globalnom kontekstu.

Slika 2. Službeni plakat Međunarodne godine OPG-a

Izvor: <http://www.mps.hr/default.aspx?id=10685>

Danas diljem svijeta ima oko 500 milijuna OPG-ova koji prehranjuju svjetsko stanovništvo i oni čine gotovo 80 % svih poljoprivrednih gospodarstava. Pored toga, OPG-ovi daju veliki doprinos čovječanstvu jer osiguravaju održivo korištenje/gospodarenje prirodnih resursa, čuvaju bioraznolikost, u krizama pokazuju otpornost i prilagodljivost, a doprinose očuvanju bogatih lokalnih tradicija, identiteta i kulturnog nasljeđa.

U Europskoj uniji postoji oko 12 milijuna poljoprivrednih obiteljskih gospodarstava. Upravo su mala i srednja gospodarstva ekonomski i socijalni stup, točnije 'kralježnica' europske poljoprivrede čija prosječna veličina je oko 14,2 ha, a čak više od 69 % OPG-ova su manji od 5 ha, dok samo 2,7 % imaju površinu iznad 100 ha. Većina ovih gospodarstava jesu obiteljska i ona se već generacijama prenose s koljena na koljeno. Jedna od glavnih značajki OPG-ova je uloženi rad – čak 77,8 % uloženi rada daju članovi obitelji (podatak iz 2010.), dok je u nekim državama poput Irske i Poljske ovaj udio veći – i do 90 % rada ulažu članovi obitelji. Samo u nekoliko europskih država (Francuska, Češka i Slovačka) glavninu radne snage ne daju članovi obitelji već najamni radnici.

Nadalje, najveći broj malih OPG-ova (5,7 milijuna ili gotovo polovica svih OPG-ova) ima površinu manju od 2 ha i oni obrađuju mali dio (2,5 %) od ukupne površine zemljišta koja se koristi u poljoprivrednoj proizvodnji. Nasuprot tome, malen broj OPG-ova (samo oko 2,7 % svih gospodarstava) odnosi se na golema poljoprivredna gospodarstva čija površina je veća od 100 ha i oni obrađuju oko 50,2 % ukupnog poljoprivrednog zemljišta u EU-28. „Ipak, kada se govori o obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima nastaje zbrka“, naglasio je povjerenik Ciolos, jer „u političkoj raspravi pojam 'OPG' se koristi kao eufemizam za mala poljoprivredna gospodarstva, a ne kao opis pravnog statusa poljoprivrednog gospodarstva. Obiteljska poljoprivredna gospodarstva rade na vrlo različitim razinama unutar Europske unije.“

U Europi postoji snažna politička podrška za održanje obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, osobito malih i srednjih. Prihvatljiva definicija za OPG odnosi se upravo na ona obiteljska gospodarstva na kojima obitelj ulaže najveći dio vlastitoga rada i upravljanja. Štoviše, OPG-ovi se vide kao bolji čuvari sela, osiguravatelji raznovrsnosti krajobraza, čuvari održivog gospodarenja prirodnim resursima te boljem pružanju javnih usluga i dobara od velikih OPG-ova. Naime, veća i golema poljoprivredna gospodarstva smatraju se sklonijim specijalizaciji i uzgoju monokultura, uklanjanju živice i primjeni neodrživog, intenzivnog gospodarenja. A nasuprot tome, mali i srednji OPG-ovi imaju važnu ulogu i u potpori ruralnog zapošljavanja i održavanju vitalnosti 'društvenog tkiva' ruralnih područja čime znatno pridonose cilju više uravnoteženom teritorijalnom razvoju.

Stoga slogan nove Zajedničke poljoprivredne politike Europske unije glasi: „Brinemo o našim korijenima. A ovi korijeni trenutno su razgranati kroz milijune obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava diljem Europe. Temeljna poruka je jasna: zemlja, sjeme i hrana ne mogu biti špekulativne robe na nestabilnim globalnim tržištima“. „Poljoprivredna mreža“ pak ističe da „iako obiteljska poljoprivredna gospodarstva diljem

svijeta proizvode više od 60 % hrane, više od polovice ovih poljoprivrednika su siromašni, na rubu gladi, ili čak gladuju.“ Potrebno je stoga osnažiti poljoprivrednu proizvodnju upravo na obiteljskim gospodarstvima. Danas je većina poljoprivrednika diljem svijeta suočena s istim ili vrlo sličnim problemima i izazovima: povećana potreba za hranom, klimatske promjene, ekonomski/gospodarski i politički utjecaj na poljoprivredu, degradacija okoliša itako dalje.

Predstavnici nacionalnih ruralnih i poljoprivrednih organizacija istaknuli su usku povezanost OPG-ova s kulturnim identitetom i tradicijama. „Moderna industrijska poljoprivredna proizvodnja i otimanje zemlje prouzročili su degradaciju naše zemlje, naše poljoprivredne proizvodnje i naših kultura i tradicija. Agroekološka praksa može pomoći u njihovoj obnovi. Mi trebamo područja na kojima ćemo primjenjivati sigurnu i održivu poljoprivrednu proizvodnju u kombinaciji znanja i iskustva seljaka i stručnjaka. Tijekom stoljeća, pa i tisućljeća, poljoprivrednici su razvijali i uspješno primjenjivali inovacije u poljoprivrednoj proizvodnji. A znanstvenici neka sada daju odgovor zašto su naše inovacije uspješne?“ I na kraju ističe se potreba čvršćeg povezivanja poljoprivrednika i potrošača, uspostavljanje novih tržišta i novih vrijednosti – osobito na lokalnoj i nacionalnoj razini! Na ovaj način „mi gradimo otpornost, sigurnost hrane i poboljšavamo edukaciju“.

Hrvatska poljoprivreda također je u određenoj mjeri zanemarena, a naši poljoprivrednici zapostavljeni. Ipak, kao nova članica EU-a Hrvatska ima što ponuditi – očuvanu poljoprivrednu tradiciju i kulturu te značajno bogatstvo bio- i agro- raznolikosti.

Vrijednosti su već prepoznate samo treba mnogo mudrosti i stručnosti da se sve prednosti naše hrvatske poljoprivrede sačuvaju za budućnost.⁹

⁹Dostupno na url:<http://www.hrvatski-fokus.hr/index.php/znanost/9832-medunarodna-godina-obiteljskih-poljoprivrednih-gospodarstava>

6. Pokazatelji strukture obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava

U strukturi veličine poljoprivrednih gospodarstva izrazito su dominantna poljoprivredna gospodarstva kategorije ispod 2 ha (52,6%). Unatoč prisutnom trendu povećanja broja poljoprivrednih gospodarstava u kategorijama od 20 do 100 ha (7,8%) i od 100 do 750 ha (24,1%) njihova zastupljenost je i dalje mala, odnosno u strukturi veličine poljoprivrednih gospodarstava još uvijek su izrazito dominantna poljoprivredna gospodarstva manja od 20 ha.

Ovakvo stanje prosječne veličine i strukture gospodarstva u RH ukazuje na pitanje njihove gospodarske održivosti. Prosječna gospodarska veličina poljoprivrednog gospodarstva odrađena temeljem ukupne vrijednosti proizvodnje izražena kao standardni output po gospodarstvu iznosi 9.064,9 EUR-a. Sukladno ukupnoj vrijednosti proizvodnje gospodarstva najviše je gospodarstva svrstano u razred ekonomske veličine do 2.000 EUR.

6.1. Broj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava

Prema organizacijskom obliku poslovanja u 2011. godini najviše gospodarstava djelovalo je kao OPG čak 162.833 gospodarstva (97,4%). Prema ostalim organizacijskim oblicima u Upisniku je bilo upisano 2.404 obrta (1,4% gospodarstava), 1.522 trgovačka društva (0,9% gospodarstava), 307 zadruga (0,2% gospodarstava) i 150 (0,1% gospodarstava) poljoprivrednih gospodarstava u statusu drugih pravnih osoba, registriranih proizvođačkih grupa i organizacija nema.

U 2011. godini zamjetno je smanjenje broja poljoprivrednih gospodarstava upisanih u Upisnik u odnosu na 2010. godinu. Pri tome je prisutno smanjivanje broja OPG-a za 13,59%, obrta za 23,10% i trgovačkih društava 32,17%. Promatrajući u ovom razdoblju apsolutne vrijednosti najviše je smanjen broj OPG-a za 25.606 gospodarstva.

Tablica 2. Broj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava 2003.- 2014.

Na dan	31.12.	31.12.	31.12.	31.12.	31.12.	31.12.	31.12.	31.12.	31.12.	31.12.
Godina	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Broj OPG-a	138.040	148.510	156.732	163.766	170.210	179.804	187.253	190.248	185.754	185.750

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju

Svi izneseni podaci nedvojbeno ukazuju na nizak stupanj organiziranosti poljoprivrednih gospodarstava, ponajprije OPG-a, te odsustvo procesa uključivanja istih u više organizacijske oblike i druge vidove suradnje, što izravno utječe na njihov nivo konkurentnosti i slabu poziciju na tržištu.¹⁰

Tablica 3. Poljoprivredna gospodarstva, stanje 1. lipnja 2010.

	Korištena poljoprivredna površina, ha	Broj poljoprivrednih gospodarstava
Poljoprivredna gospodarstva	1 313 000	232 328
Obiteljska poljoprivredna gospodarstva	1 103 000	230 173
Poslovni subjekti	210 000	2 155

Izvor: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2010/01-01-20_01_2010.htm

Iz tih podataka proizlazi da obiteljska poljoprivredna gospodarstva u ukupnom broju poljoprivrednih gospodarstava imaju udio od 99 posto, a u ukupno korištenim poljoprivrednim površinama udio od 83,8 posto, dok trgovačka društva, obrti ili zadruge registrirani za obavljanje poljoprivredne djelatnosti u broju gospodarstava imaju udio od oko jedan posto i koriste oko 16,2 posto poljoprivrednih površina.

6.2. Posjedovna struktura

Statistički podatci pokazuju da prosječno obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo koristi 4,8 hektara poljoprivrednih površina, dok poslovni subjekti prosječno koriste 167,9 hektara. Po podacima Državnog zavoda za statistiku, od ukupno 1,3 milijuna hektara korištenih poljoprivrednih površina većina se, oko 68 posto površina ili 895 tisuća hektara, odnosi na oranice i vrtove.

¹⁰Dostupno na url:

http://www.mps.hr/ipard/UserDocsImages/Postpristupno%20razdoblje%20%20EAFRD/PRR%202014.%20-%202020.%2002.2014/PRR_2014_0127_EK_January%20draft.pdf

Tablica 4. Broj, prosječna veličina te isparceliziranost poljoprivrednih kućanstava i poslovnih subjekata

	Prosječna veličina (ha)	Broj parcela	Broj parcela po PK ili PS	Prosječna veličina parcele (ha)
Poljoprivredna kućanstva	2,6	1.918.358	4,3	0,61
Poslovni subjekti	167,9	17.712	13,0	12,93

Izvor: Popis poljoprivrede 2003. godine

Čimbenici koji otežavaju racionalno gospodarenje zemljištem i proizvodnju koja se može nositi sa konkurencijom na zahtjevnom svjetskom tržištu čine:

- neodgovarajuće zakonodavstvo (koja regulira nasljeđivanje poljoprivrednog zemljišta, racionalnu uporabu i slično)
- usitnjenost zemljišnih čestica (prosječni posjed je 2,9ha)
- neriješeni imovinsko-pravni odnosi
- razmjerno visok udio državnog vlasništva (1/3)
- nerazvijeno tržište zemljištem koje proizlazi iz nesređenih i neusklađenih podataka katastra i zemljišnih knjiga, te nedostupnih/nepovoljnih kreditnih sredstava za kupnju zemljišta
- neuređene parcele i nerazvijena infrastruktura (prometnice, hidrotehnički, hidromelioracijski i agromelioracijski zahvati) (Ekonomika poljoprivrede, prof.dr.sc. Krunoslav Zmaić)

6.2.1. Rascjepkanost posjeda

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva predstavljaju okosnicu agrarnog razvoja odnosno temeljni oblik organizacije poljoprivredne proizvodnje u Hrvatskoj. Sadašnja veličina i rascjepkanost posjeda je vrlo nepovoljna i glavni je ograničavajući čimbenik napretka obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i razvitka cjelokupne hrvatske poljoprivrede. Tome u korist nam govori podatak o broju obiteljskih gospodarstava kojih je popisom poljoprivrede 2003. godine bilo 448.532 obiteljska poljoprivredna gospodarstva prosječne veličine oko 2,6 ha. Zemljišni posjed, koji je ionako premalen, dodatno je podijeljen u veliki broj malih parcela, tako da danas obiteljska gospodarstva imaju prosječno 4 parcele veličine oko 0,61 ha.

Tablica 5. Struktura poljoprivrednih kućanstava prema veličini posjeda, 2003.

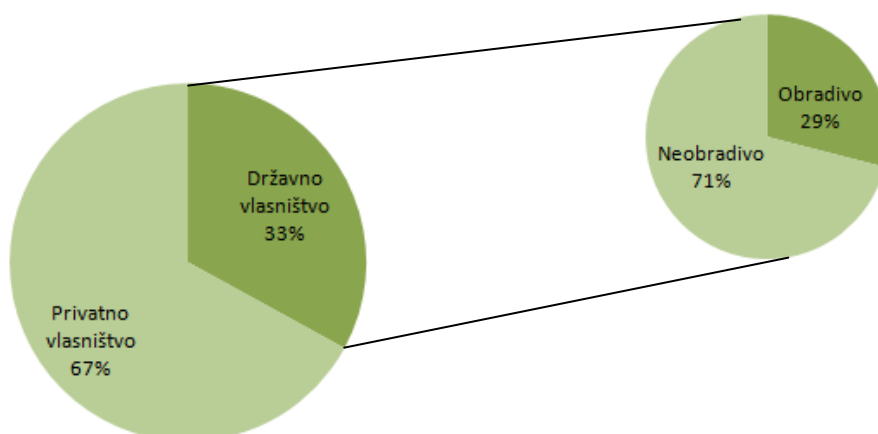
Površina (ha)	<1	1-3	3-5	5-10	10-20	>20	Ukupno
Broj PK	227 434	112 062	45 732	42 426	15 628	5 250	448 532
Udio (%)	50,7	25,0	10,2	9,4	3,5	1,2	100

Izvor: Popis poljoprivrede 2003. godine

Sadašnja veličina i rascjepkanost posjeda je vrlo nepovoljna i glavni je ograničavajući čimbenik razvitka cjelokupne hrvatske poljoprivrede. Da bi se obiteljsko gospodarstvo osposobilo za racionalnu i profitabilnu proizvodnju nužno mu je osigurati optimalne proizvodne kapacitete, od čega je najvažnije poljoprivredno zemljište. Stoga je privatizacija državnog poljoprivrednog zemljišta jedinstvena prilika za povećanje poljoprivrednih gospodarstava i rješavanje zemljišnih vlasničkih prava.

6.2.2. Državno i privatno vlasništvo nad poljoprivrednim zemljištem

Prema podacima Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva u Hrvatskoj ima ukupno 2.695.000 ha poljoprivrednog zemljišta. Od toga je u privatnom vlasništvu 67%, a u državnom 33% poljoprivrednog zemljišta. U strukturi državnog poljoprivrednog zemljišta prevladava neobrađivo poljoprivrednog zemljište (71%), dok na obrađivo poljoprivredno zemljište (oranice, vrtovi, vinogradi, voćnjaci, maslinici i livade) spada 29%.

Graf 1. Omjer državnog i privatnog vlasništva nad poljoprivrednim zemljištem

Izvor: Prema podacima Ministarstva poljoprivrede izradila pristupnica

Prikazani podaci pokazuju razmjerno visok udio državnog zemljišta u ukupnom udjelu poljoprivrednog zemljišta, čak 33%. Od tih 33% čak 71% poljoprivrednog zemljišta je neobrađivo. To su problemi koje je potrebno u budućnosti riješiti kako bi se veći udio zemljišta obrađivao te kako bi hrvatska poljoprivreda ojačala te postala konkurentnija na zahtjevnom svjetskom tržištu.

6.3. Dobna i spolna struktura

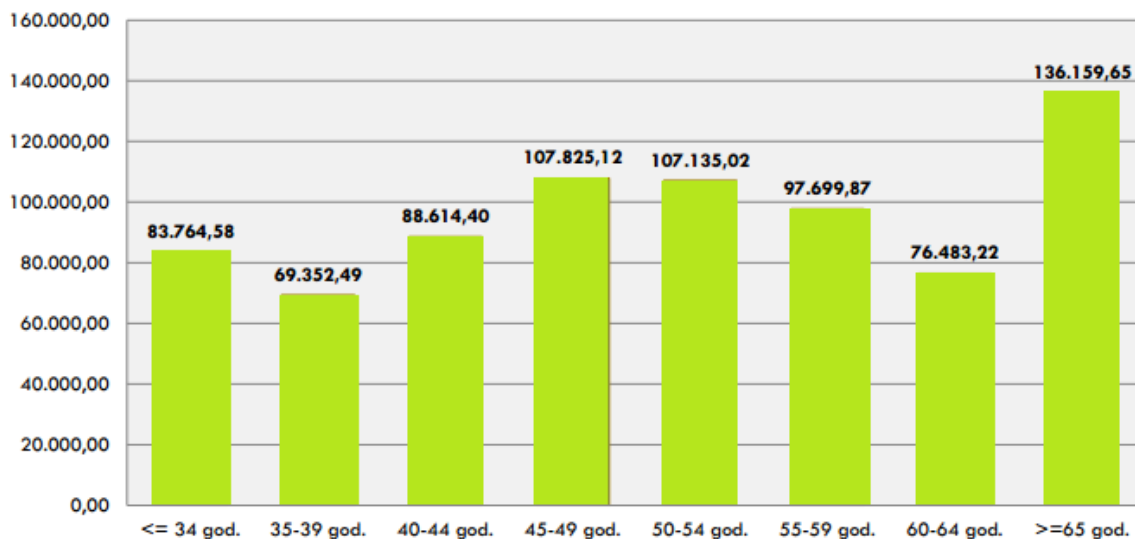
Udio žena u strukturi stalno zaposlenih poljoprivrednih radnika u Hrvatskoj je 40,2%, što je veći udio nego u odgovarajućem EU prosjeku (37,5%). Međutim, udio žena upravitelja poljoprivrednih gospodarstava bio je niži u Hrvatskoj nego u cijeloj EU (20,9% u usporedbi s 23,2%). Od ukupnog broja nositelja poljoprivrednih gospodarstava, 9.600 nositelja je mlađe od 35 godina (4,1%), 86.440 je staro između 35 i 54 godina (37,1%) te je 137.240 nositelja starije od 54 godina (58,8%). Na 100 nositelja koji su stariji od 54 godine dolazi 7 koji su mlađi od 35 godina (Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020.).

Prosječni podaci za Republiku Hrvatsku:

- prosječna dob vlasnika OPG-a: 59,8 godina,
- broj mladih vlasnika do 35 godina: 8.356,
- udio mladih do 35 godina: 4,5%,
- udio žena vlasnica: 31%.¹¹

¹¹Dostupno na url:

<http://www.mps.hr/UserDocsImages/IYFF/Budu%C4%87nost%20hrvatskih%20obiteljskih%20PG-a.pdf>

Graf 2. Dobne skupine i količina zemlje u obradi

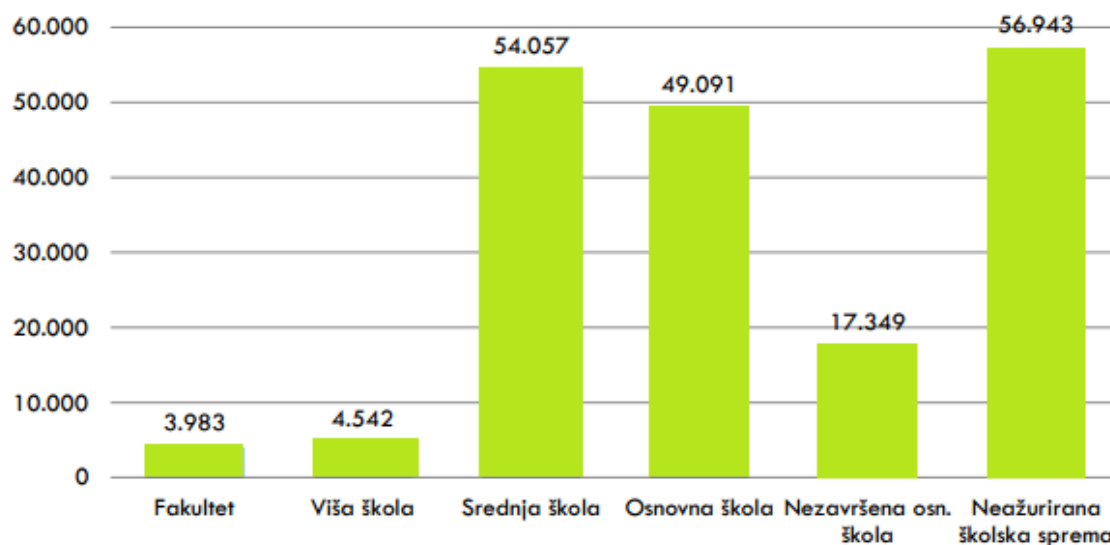
Izvor: <http://www.mps.hr/UserDocsImages/IYFF/Budu%C4%87nost%20hrvatskih%20obiteljskih%20PG-a.pdf>

Podaci Ministarstva poljoprivrede pokazuju kako je najveći udio zemljišta u vlasništvu osoba starijih od 65 godina. Nakon njih slijede osobe od 45-49 godina a najmanji udio zemljišta je u vlasništvu osoba od 35-39 godina što ukazuje na nepovoljnu dobnu strukturu.

6.4. Obrazovna struktura

Poljoprivredno obrazovanje u RH se pruža kroz formalne obrazovne ustanove na dvije razine: poljoprivredno obrazovanje u šest poljoprivrednih škola i oko 20 srednjih škola, te više i visoko kvalificirano obrazovanje putem stručnih predavanja na dva učilišta (u Križevcima i Požegi) i dva fakulteta (Sveučilište u Zagrebu i Sveučilište u Osijeku).

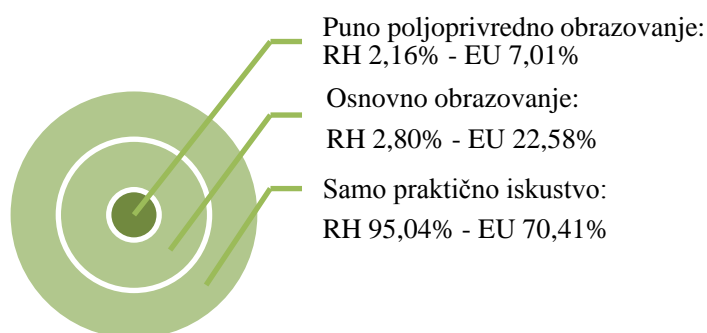
Pokazatelj stupnja poljoprivrednog obrazovanja na razini upravitelja poljoprivrednih gospodarstva pokazuju da 95% upravitelja nema nikakvo poljoprivredno obrazovanje, odnosno posjeduje samo praktično iskustvo. Uz postojeću razvijenu obrazovnu infrastrukturu prisutan je nedostatak programa neformalnog obrazovanja i stručnog usavršavanja.

Graf 3. Obrazovna struktura nositelja OPG-a

Izvor: <http://www.mps.hr/UserDocsImages/IYFF/Budu%C4%87nost%20hrvatskih%20obiteljskih%20PG-a.pdf>

Podaci Istraživanja strukture poljoprivrednih gospodarstava 2010. RH ukazuju na vrlo nepovoljnu strukturu obrazovanja nositelja poljoprivrednog gospodarstva. Svega 4,96 % nositelja poljoprivrednih gospodarstava ima poljoprivredno obrazovanje dok u EU u prosjeku 29,59 % nositelja poljoprivrednih gospodarstava ima poljoprivredno obrazovanje., što pokazuje i slijedeći graf:

Graf 4. Struktura obrazovanja nositelja PG-a u odnosu na EU

Izvor: Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020.

7. Primjena case study metode na OPG-u Njari

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo Njari nalazi se u Gornjem Predrijevu, u neposrednoj blizini Slatine, 30 kilometara istočno od Virovitice uz samu rijeku Dravu. Osim nositelja gospodarstva, Joze Njarija i supruge, na OPG-u u radu pomažu i tri sina od kojih jedan studira na Agronomskom fakultetu u Zagrebu Hranidbu životinja. Nakon završetka fakulteta planira ostati na vlastitom OPG-u te ga unaprjeđivati stečenim znanjima, planira proširiti te modernizirati farmu i prilagođavati se zahtjevima tržišta. Gospodarstvo se dugi niz godina bavi ratarskom i stočarskom proizvodnjom. Zbog neprestanog rasta gospodarstva rasla su i primanja, pa gospodarstvo ulazi u sustav PDV-a 2001. godine, a 2005. godine zbog unapređenja proizvodnje i proizvoda, vlasnici uzimaju kredit u iznosu od 3.500.000 kuna za izgradnju suvremene staje, pomoćnih objekata i silosa.

Slika 3. Farma muznih krava na OPG-u Njari

Izvor: vlastita fotografija

Gospodarstvo raspolaže sa otprilike 70 hektara vlastitog zemljišta no iz razgovora s nositeljem OPG-a Jozom Njarijem može se zaključiti kako im to nije dovoljno te namjeravaju kupnju još oko 50 hektara ukoliko im se pokažu povoljni uvjeti. Nemaju problem s rascjepanošću zemljišta budući da od tih 70-ak hektara jedna parcela iznosi 50 hektara, 2 parcele po 5 hektara i još nekoliko manjih parcela. Na farmi imaju oko 130 grla

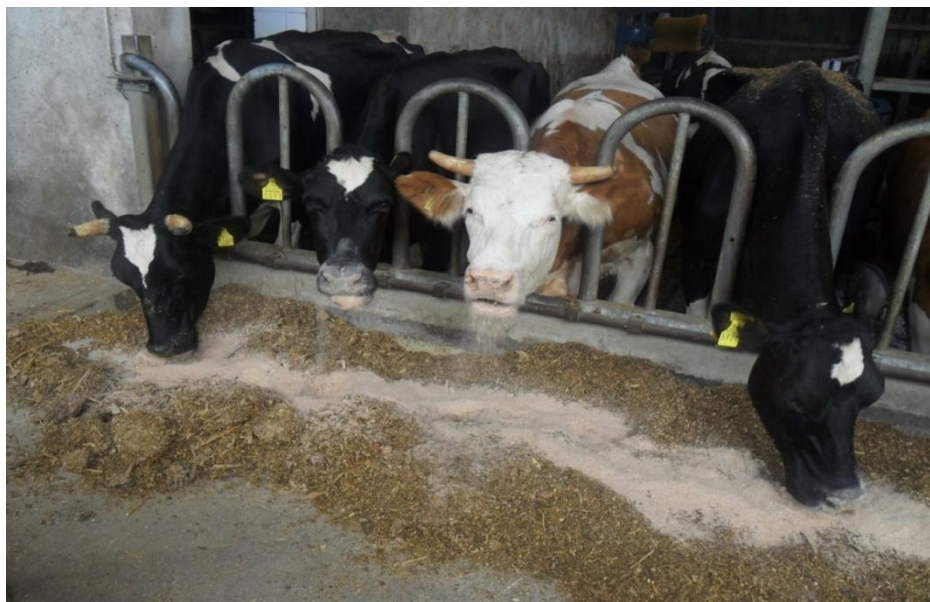
stoke. Od toga je 55 muznih krava, a ostatak stada čine telad i junice. Veličina farme je 44 x 16 m².

Na farmi su zastupljene dvije pasmine krava i križanci za proizvodnju mlijeka, od kojih je 18 krava simental-ske i 30 krava holstein pasmine te 7 krava križanaca (simental-holstein). Prosjek mliječnosti u laktaciji iznosi 7.500 kg, no nešto je veći kod holstein pasmine.

Slika 4. Holstein- friesian pasmina na OPG-u Njari

Izvor: vlastita fotografija

Slika 5. Hranidba krava na OPG-u Njari

Izvor: vlastita fotografija

OPG se prilagodio zakonu o nitratnoj direktivi te su izgradili lagunu koja ima toliki kapacitet da se može puniti 6 do 9 mjeseci a nakon toga se odvozi na polje. Imaju i ugovore s nekoliko poljoprivrednika o odvožnji gnoja.

7.1. Tržište

Glavni proizvodi na OPG-u su mlijeko, što je ujedno i njihov najkvalitetniji proizvod i pomladak odnosno junice.

OPG trenutno posluje s mljekarskom industrijom Dukat d.o.o., a mjesečno predaju oko 40.000 litara mlijeka (godišnje oko 350.000 litara). Kupci njihovih proizvoda su 50% fizičke osobe a 50% pravne osobe, a broj kupaca se ne povećava već je godinama jednak upravo zbog toga što s industrijom Dukat d.o.o. imaju dugogodišnju suradnju, poznaju njihove potrebe te dobivaju povratne informacije o proizvodima.

Dobavljači sirovina potrebnih za proizvodnju, kao što su stočna hrana, higijenske potrepštine, lijekovi i slično su Belje, Žito, Dukat, Pehra i tako dalje. OPG Njari opslužuje državno tržište.

7.2. Marketing

OPG Njari svojom dugogodišnjom praksom, stečenim iskustvom, prihvaćanjem i primjenom novih tehnologija i modernizacije proizvodnje može se nositi sa zahtjevnim tržištem te konkurencijom. Do sada se nisu oglašavali te nisu istraživali tržište upravo iz razloga dugogodišnje suradnje s Dukatom te isto tako nemaju potrebu za zapošljavanjem osobe koja bi radila na promocijskim aktivnostima i odnosima s javnošću.

Gospodin Jozo smatra kako se kvaliteta njihovih proizvoda od osnivanja OPG-a povećala za 100% upravo zbog prilagodbe tržištu, modernizacijom farme, korištenjem suvremene tehnologije zbog čega su i morali podići kredit. Pitanjem da li su imali problema s isplaćivanjem kredita, odgovorili su mi kako kredit još uvijek otplaćuju zbog toga što su radili reprogram te su produžili kredit a time su im se smanjile rate.

7.3. Financije i troškovi

Sve knjigovodstvene poslove na OPG-u obavlja knjigovođa kojeg plaćaju. OPG je prošlu godinu završio s dobiti, a mjesečni promet im je iznosio oko 100.000 kuna.

Struktura troškova u proizvodnji mlijeka:

- 80% stočna hrana,
- 20% sredstva za održavanje higijene, voda, struja, gorivo, ...

7.4. Organizacija mužnje

Mužnja se na OPG-u obavlja dva puta dnevno. Svakog dana u isto vrijeme (u 7:30 ujutro i u 19:30 h navečer). Izmuzište na farmi je tipa riblja kost. Mužnja započinje ulaskom krava u navedeno izmuzište. Neposredno prije mužnje kravama se opere vime s toplom vodom kako ne bi došlo do pojave i razvoja mastitisa (upale vimena), a zatim se dobro obriše papirnatim ubrusima. Mužnja, ovisno o kravi traje 5 do 10 minuta. Po završetku, a također radi prevencije bolesti vrši se dezinfekcija uranjanjem sisa u dezinfekcijska sredstva. Navedeni postupak sprječava ulazak mikroorganizama kroz otvore na sisnim kanalima. Pomuženo se mlijeko transportira zatvorenim sistemom do sabirnika, a nakon prolaska kroz filter do laktofriza (spremnika). Obzirom da pomuženo mlijeko ima oko 39°C potrebno ga je ohladiti na +4°C. Nakon 24 sata mlijeko se transportira na daljnju preradu.

Slika 6. Mužnja krava

Izvor: vlastita fotografija

Proizvodnja mlijeka na OPG-u podliježe obveznoj kontroli mliječnosti temeljem koje se utvrđuje kvaliteta te otkupna cijena mlijeka.

7.5. Otkupna cijena mlijeka

Drastičan pad otkupa mlijeka na hrvatskim farmama, posljedica je smanjenja broja mliječnih krava, nelikvidnosti i prezaduženosti farmera, visoki ulazni troškovi u poljoprivredi i nedovršene zemljišne reforme. U isto su vrijeme, trgovački lanci su povećali uvoz gotovih proizvoda od ulaska naše zemlje u EU za gotovo četiri puta, što predstavlja dodatnu prijetnju za 30 tisuća zaposlenih u domaćem mljekarskom sektoru – za farmere i prerađivačku industriju. Trenutna otkupna cijena mlijeka iznosi 2,80 kuna za litru što bi se ove godine moglo smanjiti. Razlog tome je da u ovoj godini europski mljekarski sektor doživljava oporavak, proizvodnja se povećava, što za posljedicu ima pad otkupnih cijena.

Na gospodarstvu Njari, najveću proizvodnju mlijeka postižu krave holstein-friesien pasmine, dok je proizvodnja mlijeka krava simentalke pasmine manja za više od 1.000 kg u standardnoj laktaciji. Isto tako može se uočiti da krave simentalke pasmine imaju najveću prosječnu količinu bjelančevina koje se najviše vrednuju pri formiranju cijene mlijeka. Proizvodnja mlijeka obje pasmine i križanaca s obzirom na količinu i kemijski sastav mlijeka na OPG-u Njari je više nego zadovoljavajuća u usporedbi s prosjekom Hrvatskih farmi, a mogla bi se mjeriti i s Austrijskim prosjekom mliječnih farmi.

Proizvodnja mlijeka krava simentalke pasmine u Hrvatskoj je 2009. godine bila 4.730 kg, u Austriji iste godine je bila 6.700 kg, a na gospodarstvu Njari proizvodnja simentalčkih krava iznosila je 6.067 kg u standardnoj laktaciji.

Osim količinom, OPG Njari se može uspoređivati s Austrijskim ili bilo kojim Europskim farmama i po kvaliteti mlijeka. Proizvedeno mlijeko je dobrog kemijskog sastava s minimalnim brojem somatskih stanica i mikroorganizama u mlijeku. To je rezultat provođenja higijene i novih tehnologija u proizvodnji.

7.6. SWOT analiza u proizvodnji mlijeka OPG-a Njari

SWOT analiza predstavlja važnu kariku analitičkog procesa svakog projekta jer pruža informacije o organizaciji i projektom timu. Ova analitička metoda često se primjenjuje zbog svoje jednostavnosti koja omogućuje kvalitetno strateško planiranje razvoja projekata i samih organizacija. Važan je alat kriznog managementa te pomaže da se rad organizacije sagleda iz različitih perspektiva.

Upravo su u SWOT analizi karakteristične dvije perspektive: organizacijska, uvjetovana sadašnjim i prošlim vremenom, te perspektiva okoline koncentrirana na budućnost.

Slijedom toga, svaka organizacija analizira i prikazuje svoje snage i slabosti te vodi računa o mogućnostima i prijetnjama iz okoline. U nazivu SWOT analize kriju se navedene četiri kategorije informacija koje želimo proanalizirati:

- S- strenghts (prednosti)
- W- weaknesess (nedostaci)
- O- opportunities (prilike)
- T- threats (prijetnje)

Važan segment analize je i kvalitetna usporedba s konkurencijom kako bi se precizno ocijenila sadašnja pozicija organizacije i projektnog tima.

Koristi SWOT analize u pripremi i provedbi projekata su višestruke, s time da je u svakom projektu ona temelj na kojemu se grade daljnje aktivnosti i postižu rezultati uz efikasnu uporabu resursa i optimizaciju procesa implementacije.¹²

U idućoj tablici prikazane su prednosti, nedostaci, prilike i prijetnje na OPG-u Njari, odnosi s konkurencijom, problemi sa zakonskim regulativama, dobre odnosno loše strane tržišta Europske unije te načini rješavanja tog problema. Ispod tablice ukratko su opisani planovi OPG-a za budućnost.

¹² Dostupno na url: <http://www.eu-projekti.info/sto-je-swot-analiza>

Tablica 6. SWOT analiza na OPG-u Njari

Prednosti (S)	Nedostaci (W)
<ul style="list-style-type: none"> - na OPG-u su zastupljene najmliječnije pasmine, simentalac i holstein kao najmliječnija (oko 8.000 kg u laktaciji) - dugogodišnja suradnja s Dukat d.o.o. - prilagođavanje novim tehnologijama i modernizaciji farme - OPG ostaje u nasljedstvo sinovima koji planiraju modernizaciju i proširenje farme stečenim znanjem na Agronomskom fakultetu - država potiče proizvodnju potporama - brz obrtaj kapitala - strojevi i zemljište u vlasništvu OPG-a 	<ul style="list-style-type: none"> - proizvodni vijek holstein pasmine vrlo kratak (3-4 godine) - troškovi stočne hrane visoki (80%) - nedovoljno poljoprivrednog zemljišta za obradu i proizvodnju hrane - otplaćivanje kredita - država i dobavljači imaju svoja potraživanja koja i prisilno naplaćuju a OPG svoje usluge i proizvode teško naplati - previsoki standardi za otvaranje npr. mini klaonice ili mini mljekare
Prilike (O)	Prijetnje (T)
<ul style="list-style-type: none"> - EU fondovi za izgradnju solarnih panela, kupnja robota za mužnju i ostalih strojeva - veće tržište ulaskom u EU - sve manji broj proizvođača na domaćem tržištu - mogućnost proširenja proizvodnje i proizvodnja pomlatka (junica) 	<ul style="list-style-type: none"> - uvoz mlijeka - otkupna cijena mlijeka - ugovor samo s jednim otkupljivačem (Dukat d.o.o.) - razne iznenadne bolesti - aflatoksini

Izvor: Na osnovu case study metode izradila pristupnica

Podaci iz SWOT analize pokazuju kako OPG Njari ima dosta prednosti u svojoj proizvodnji unatoč prijetnjama koje dolaze iz okoline. OPG Njari u svojoj farmi ima najviše zastupljene pasmine holstein koje su najmliječnije pasmine, u laktaciji daju oko 8.000 kg mlijeka, te time postižu vrlo visoke prinose. Ugovorena proizvodnja o otkupu mlijeka s Dukat d.o.o. može donijeti svoje prednosti ali i nedostatke. Ukoliko dođe iz nekog razloga do prekida ugovora i otkupa mlijeka, OPG se može naći u problemima i ostati bez otkupljivača.

Ulaskom u EU povećava se tržište te je veća konkurentnost zbog otvorenog tržišta. Povećan je uvoz poljoprivrednih proizvoda iz stranih zemalja, te ruše cijene poljoprivrednih proizvoda domaćih proizvođača. Cijene poljoprivrednih proizvoda su niske, a sjeme i repromaterijal su skuplji nego li u EU. To je jedan od problema, jer su cijene poljoprivrednih proizvoda jednake u Hrvatskoj i EU. Otkupna cijena mlijeka također može predstavljati opasnost jer njena niska cijena dovodi do problema s otplatom kredita ali i sa smanjenom mogućnošću za razvojem farme, njenom modernizacijom te kupnjom suvremene tehnologije.

Najveći problem na OPG-u Njari svakako je nedostatak zemljišta za proizvodnju stočne hrane, budući da im dosadašnja količina zemljišta (oko 70 ha) nije dovoljna. To se planira riješiti u narednih nekoliko godina kupnjom još nekoliko desetaka hektara. Kada se govori o problemima, potrebno je svakako spomenuti zahtjevnu zakonsku regulativu koja koči mala i srednja obiteljska poljoprivredna gospodarstva koja imaju namjeru spojiti proizvodnju sa uslužnim djelatnostima. Na primjer, OPG Njari došao je na ideju da na svom OPG-u otvore mini mljekaru ili mini klaonicu, gdje će se direktno od tamo pružati kupcima mlijeko ili prerađeno meso no veliki problem predstavljaju zakoni i previsoki standardi koje je teško dostići i koji su veći kod nas nego u drugim zemljama EU, ističe gospodin Njari.

Kako bi OPG Njari nastavio proizvodnju mlijeka visoke kvalitete, uz provođenje visoke higijene i uvjeta u farmi, potrebno je modernizirati farmu, stoga planiraju ugradnju solarnih panela te strojeva za mužnju što će pokušati riješiti prijavom projekta za EU fond.

7.7. Planovi na OPG-u

U narednim godinama OPG planira proširenje gospodarstva, kupnju zemljišta budući da im ova količina nije dostatna za njihovu proizvodnju. Prilagodba proizvodnje standardima EU te povećanje konkurentnosti na tržištu samo je jedan od ciljeva kojeg planiraju ostvariti. Obitelj Njari planira se prijaviti za EU fondove te izraditi projekt kako bi dobili sredstva za ugradnju solarnih panela, kupnju robota za mužnju. OPG u narednim godinama gospodin Jozo Njari planira ostaviti sinovima kako bi oni primijenili nova saznanja i tehnologije te kako bi proširivali farmu a samim time i prihode.

8. Zaključak

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva predstavljaju okosnicu agrarnog razvoja odnosno temeljni oblik organizacije poljoprivredne proizvodnje u Hrvatskoj. Danas diljem svijeta ima oko 500 milijuna OPG-ova koji prehranjuju svjetsko stanovništvo i oni čine gotovo 80 % svih poljoprivrednih gospodarstava. Pored toga, OPG-ovi daju veliki doprinos čovječanstvu jer osiguravaju održivo gospodarenje prirodnih resursa, čuvaju bioraznolikost, u krizama pokazuju otpornost i prilagodljivost, a doprinose očuvanju bogatih lokalnih tradicija, identiteta i kulturnog nasljeđa.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku broj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Republici Hrvatskoj u posljednjih nekoliko godina se smanjivao te je u 2012. godini iznosio 185.750, što ukazuje na nizak stupanj organiziranosti poljoprivrednih gospodarstava te odsustvo procesa uključivanja istih u više organizacijske oblike i druge vidove suradnje, što izravno utječe na njihov nivo konkurentnosti i slabu pozicioniranost na tržištu. Dodatan problem stvaraju i nepovoljna struktura poljoprivrednog zemljišta, koja je izrazito rascjepkana te predstavlja ograničavajuće čimbenike u proizvodnji koja se može nositi sa zahtjevnim europskim tržištem. Tome u korist govori podatak o broju obiteljskih gospodarstava kojih je popisom poljoprivrede 2003. godine bilo 448.532 prosječne veličine oko 2,6 ha. Zemljišni posjed dodatno je podijeljen u veliki broj malih parcela, tako da danas obiteljska gospodarstva imaju prosječno 4 parcele veličine oko 0,61 ha.

Kako bi postali konkurentni na europskom tržištu potrebno je osnažiti poljoprivrednu proizvodnju upravo na obiteljskim gospodarstvima, primjenjivati sigurnu i održivu poljoprivrednu proizvodnju u kombinaciji znanja i iskustva seljaka i stručnjaka, isticati potrebu čvršćeg povezivanja poljoprivrednika i potrošača, uspostavljanje novih tržišta i novih vrijednosti – osobito na lokalnoj i nacionalnoj razini.

Upravo zbog toga OPG Njari svojom proizvodnjom mlijeka, prilagodbom europskim regulativama, modernizacijom farme novim tehnikama i tehnologijama bilježi rast proizvodnje, a samim time i prihoda. Daljnjim proširenjem farme, kupnjom zemljišta i novih strojeva za mužnju nastoji povećati količinu i kvalitetu mlijeka koja je već i sada na razini Austrije ili nekih drugih europskih zemalja.

Za rast hrvatske poljoprivrede potrebno je očuvati poljoprivrednu tradiciju i kulturu te značajno bogatstvo bioloških raznolikosti. Vrijednosti su već prepoznate samo treba mnogo mudrosti i stručnosti da se sve prednosti naše hrvatske poljoprivrede sačuvaju za budućnost.

9. Popis literature

Knjiga

1. Defilippis, J. (1993.): Obiteljska gospodarstva Hrvatske. AGM, Zagreb

Rad u časopisu

1. Tratnik M., Radinović S., Žutinić Đ. (2007.): Izazovi stabilnosti poljoprivrednih gospodarstava. Agronomski glasnik 1/2007: 67-69.
2. Župančić M. (2005.): Obiteljska poljoprivredna gospodarstva i ruralni razvitak u Hrvatskoj. Institut za društvena istraživanja u Zagrebu. 177-181.

Jedinica s Interneta

1. Zakon o poljoprivredi. <http://www.zakon.hr/z/232/Zakon-o-poljoprivredi> . 6.06.2014.
2. Ministarstvo poljoprivrede. Međunarodna godina obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. <http://www.mps.hr/default.aspx?id=10685>. 14.06.2014.
3. Državni zavod za statistiku. Popis poljoprivrede 2003. <http://www.dzs.hr/> . 14.06.2014.
4. Državni zavod za statistiku. Struktura poljoprivrednih gospodarstava, stanje 1. lipnja 2010. godine. http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2010/01-01-20_01_2010.htm . 14.06.2014.
5. Horvat H. Budućnost hrvatskih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Savjetodavna služba. 2014. <http://www.mps.hr/UserDocsImages/IYFF/Budu%C4%87nost%20hrvatskih%20obiteljskih%20PG-a.pdf>. 14.06.2014.
6. Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020. http://www.mps.hr/ipard/UserDocsImages/Postpristupno%20razdoblje%2020EA%20FRD/PRR%202014.%20-%202020.%2002.2014/PRR_2014_0127_EK_January%20draft.pdf. 14.06.2014.
7. Kuhar M. Podizanje svijesti o važnosti obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. 2014. <http://www.hrvatski-fokus.hr/index.php/znanost/9832-medunarodna-godina-obiteljskih-poljoprivrednih-gospodarstava>. 14.06.2014.
8. Radoš Petrlik A. Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo. <http://www.orkis.hr/Obiteljsko-poljoprivredno-gospodarstvo> 20.06.2014.
9. Portal o EU fondovima. Što je SWOT analiza? 2012. <http://www.eu-projekti.info/sto-je-swot-analiza> 20.06.2014.

10.Sažetak

U radu je prema podacima državnih službi prikazano stanje obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Republici Hrvatskoj. Neki od čimbenika koji otežavaju rast i konkurentnu proizvodnju su nepovoljne strukture zemljišta, nedovoljna obrazovanost kao i nepovoljna dobna i spolna struktura. Značajna je uloga obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u smanjenju siromaštva i gladi, osobito u ruralnim zajednicama, osiguravanju sigurnosti i nutritivnih vrijednosti hrane, povećanju zarade, gospodarenju prirodnim resursima, zaštiti okoliša te ostvarenju održivog razvoja. Golemu važnost imaju upravo mala obiteljska poljoprivredna gospodarstva jer su ona neraskidiva poveznica u svjetskoj opskrbi i sigurnosti hrane. Razvoj hrvatske poljoprivredne proizvodnje leži u manjim i srednjim obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima. Jedno od njih je OPG Njari, koje u proizvodnji mlijeka bilježi rast proizvodnje, a samim tim i rast prihoda što im omogućava unapređenje i modernizaciju postojećih objekata i opreme. Proizvodnja mlijeka je zadovoljavajuća, a proizvedeno mlijeko je dobrog kemijskog sastava čime mogu konkurirati na zahtjevnom europskom tržištu.

Ključne riječi: obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo, proizvodnja mlijeka

11.Summary

In this research, according to the civil service, is shown the status of family farms in Croatia. Some of the factors that hinder growth and competitive production are unfavorable soil structure, insufficient education and the unfavorable age and gender structure. The significant role of family farms is in reducing poverty and hunger, especially in rural communities, ensuring the safety and nutritional value of food, increasing the profits while managing the natural resources correctly, with the environmental protection and the realization of sustainable development. Small family farms are of enormous importance because they are unbreakable link in the global supply and food safety. Development of Croatian agricultural production lies in small and medium-sized family farms. One of those farms is "Njari" farm which has notable increase of production and therefore the increase of revenue which allows them to improve and modernize existing facilities and equipment. Milk production is satisfactory, and the produced milk has a good chemical composition which allows the owners to compete on the demanding European market.

Key words: family farm, milk production

12. Prilozi

Prilog 1. Case study metoda na OPG-u Njari

CASE STUDY

1. PODACI O ISPITANIKU

1.1. Ime i prezime Jozo Njari

1.2. Godina rođenja 1953

1.3. Trenutna zaposlenost

a) poduzeće b) na OPG-u c) umirovljenik

1.4. Status ispitanika

a) nositelj OPG-a b) član OPG-a

1.5. Stupanj obrazovanja osnovna škola

1.6. Bračni status oženjen

1.7. Broj djece u obitelji 3

2. OPĆI PODACI O OPG-u

2.1. Naziv OPG-a OPG Jozo Njari

2.2. Godina osnivanja 2000.

2.3. Broj zaposlenih na OPG-u 1

Na početku poslovanja 1

Sada 1

2.4. Pravni status

a) OPG- samo u Upisniku b) OPG- u sustavu PDV-a

3. SADAŠNJE POSLOVANJE

TRŽIŠTE

3.1. Tko su kupci Vaših proizvoda

fizičke osobe 50 %

pravne osobe 50 %

3.2. Da li se broj Vaših kupaca povećava?

a) da b) ne

3.3. Da li poznajete potrebe svojih kupaca?

a) da b) ne

3.4. Kako dobivate povratne informacije od svojih kupaca? Kako znate da li su zadovoljni Vašom uslugom?

Kroz razgovor

3.5. Tko su Vaši dobavljači?

Belje, Žito, Dukat, Pehra

3.6. Da li ste zadovoljni radom dobavljača?

da

3.7. Tko je Vaša konkurencija?

svi uzgajivači stoke

3.8. Koje tržište opslužujete?

a) lokalno b) regionalno c) državno

3.9. Koliko je Vaš udio na tržištu? Ne znam%

MARKETING

3.10. Koji su Vaši proizvodi odnosno usluge?

Mlijeko i pomladak (junice)

3.11. Po čemu se razlikujete od Vaše konkurencije?

Dugogodišnjoj praksi, prihvaćanjem novosti i modernizaciji

3.12. Da li ste se i na koji način do sada oglašavali?

Ne (nemamo potrebu)

3.13. Da li istražujete tržište? Ako da, koji je to način?

Ne

3.14. Po Vašem mišljenju, za koliko % se povećala kvaliteta Vaših proizvoda od osnivanja OPG-a? 100%

3.15. Da li se koristite Internetom u Vašem poslovanju? Ne

3.16. Da li imate stručne osobe zaposlene isključivo na promocijskim aktivnostima i odnosima s javnošću? Ne

PROIZVOD/ USLUGE

3.17. Koliko je, po Vašem mišljenju, iskorišten na Vašem OPG-u

ljudski rad 60 %

oprema/ tehnologija 40 %

3.18. Da li postoji „prazan hod“? Ako da, koliko %? Ne

3.19. Što je po Vašem mišljenju najkvalitetnije što nudi vaš OPG?

Mlijeko

3.20. Što je na Vašem OPG-u „glavni proizvod/ usluga“? Mlijeko

3.21. Što su, ako ih imate „dodatni proizvodi/ usluge“? Junice, telad, usluge baliranja

3.22. U strukturi troškova u ponudi Vaših proizvoda/ usluga, koji je najznačajniji?

Hrana za životinje (do 80%)

ORGANIZACIJSKA STRUKTURA

3.23. Kakva je organizacijska struktura članova OPG-a?

U radu pomažu svi članovi OPG-a, ovisno o potrebi svatko daje svoj doprinos u radu i proizvodnji.

3.24. Održavate li sastanke sa članovima i zaposlenicima, i koliko često?

Ne

FINANCIJE I TROŠKOVI

3.25. Način vođenja financija na Vašem OPG-u

O financijama brinem ja kao nositelj a sve knjigovodstvene poslove obavlja knjigovođa kojega plaćamo

3.26. Opišite strukturu troškova u Vašoj proizvodnji

80% hrana, 20% ostali repromaterijali (sredstva za održavanje higijene, voda, struja, gorivo)

3.27. Procijenite prosječni mjesečni promet Vašeg OPG-a u kunama? Preko 100.000

3.28. Da li ste završili prošlu godinu s dobiti? Da

STRATEGIJA, VIZIJA I PLANOVI

3.29. Koje su Vaše ideje za razvoj sadašnjih proizvoda/usluga?

Proširenje gospodarstva i modernizacija (kupnja robota za mužnju)

3.30. Koje su Vaše ideje za razvoj novih proizvoda/ usluga?

Ugradnja solarnih panela

3.31. Da li ste zadovoljni s postignutim i sadašnjim opsegom poslovanja?

a) da b) ne

3.32. Gdje sebe vidite u budućnosti (za 5-10 godina)?

U mirovini

3.33. Gdje vidite Vaš OPG za 5-10 godina?

U vlasništvu sinova, proširenje farme, modernizacija tehnologije, više zemljišta, ...

13. Popis tablica

Tablica 1. Kretanje broja obiteljskih gospodarstava (1900.- 1991.)	2
Tablica 2. Broj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava 2003.-2014.	12
Tablica 3. Poljoprivredna gospodarstva, stanje 1. lipnja 2010.	13
Tablica 4. Broj, prosječna veličina te isparceliziranost poljoprivrednih kućanstava i poslovnih subjekata	14
Tablica 5. Struktura poljoprivrednih kućanstava prema veličini posjeda, 2003.	15
Tablica 6. SWOT analiza na OPG-u Njari	25

14. Popis slika

Slika 1. Odnosi unutar obiteljskog gospodarstva	4
Slika 2. Službeni plakat Međunarodne godine OPG-a	9
Slika 3. Farma muznih krava na OPG-u Njari	19
Slika 4. Holstein- friesian pasmina na OPG-u Njari	20
Slika 5. Hranidba krava na OPG-u Njari	20
Slika 6. Mužnja krava	22

15. Popis grafikona

Graf 1. Omjer državnog i privatnog vlasništva nad poljoprivrednim zemljištem	15
Graf 2. Dobne skupine i količina zemlje u obradi	17
Graf 3. Obrazovna struktura nositelja OPG-a	18
Graf 4. Struktura obrazovanja nositelja PG-a u odnosu na EU	18

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište J. J. Strossmayera
Poljoprivredni fakultet u Osijeku

Završni rad

ULOGA I ZNAČAJ OBITELJSKIH POLJOPRIVREDNIH GOSPODARSTAVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

THE ROLE AND IMPORTANCE OF FAMILY FARMS IN THE REPUBLIC OF CROATIA

Karolina Tušek

Sažetak: U radu je prema podacima državnih službi prikazano stanje obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Republici Hrvatskoj. Neki od čimbenika koji otežavaju rast i konkurentnu proizvodnju su nepovoljne strukture zemljišta, nedovoljna obrazovanost kao i nepovoljna dobna i spolna struktura. Značajna je uloga obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u smanjenju siromaštva i gladi, osobito u ruralnim zajednicama, osiguravanju sigurnosti i nutritivnih vrijednosti hrane, povećanju zarade, gospodarenju prirodnim resursima, zaštiti okoliša te ostvarenju održivog razvoja. Golemu važnost imaju upravo mala obiteljska poljoprivredna gospodarstva jer su ona neraskidiva poveznica u svjetskoj opskrbi i sigurnosti hrane. Razvoj hrvatske poljoprivredne proizvodnje leži u manjim i srednjim obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima. Jedno od njih je OPG Njari, koje u proizvodnji mlijeka bilježi rast proizvodnje, a samim tim i rast prihoda što im omogućava unapređenje i modernizaciju postojećih objekata i opreme. Proizvodnja mlijeka je zadovoljavajuća, a proizvedeno mlijeko je dobrog kemijskog sastava čime mogu konkurirati na zahtjevnom europskom tržištu.

Ključne riječi: obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo, proizvodnja mlijeka

Summary: In this research, according to the civil service, is shown the status of family farms in Croatia. Some of the factors that hinder growth and competitive production are unfavorable soil structure, insufficient education and the unfavorable age and gender structure. The significant role of family farms is in reducing poverty and hunger, especially in rural communities, ensuring the safety and nutritional value of food, increasing the profits while managing the natural resources correctly, with the environmental protection and the realization of sustainable development. Small family farms are of enormous importance because they are unbreakable link in the global supply and food safety. Development of Croatian agricultural production lies in small and medium-sized family farms. One of those farms is "Njari" farm which has notable increase of production and therefore the increase of revenue which allows them to improve and modernize existing facilities and equipment. Milk production is satisfactory, and the produced milk has a good chemical composition which allows the owners to compete on the demanding European market.

Key words: family farm, milk production

Datum obrane: